

Базенюк А.В.

вчитель англійської мови

Мелітопольська загальноосвітня школа №6

Мелітопольської міської ради Запорізької області

ЕЛЕКТРОННІ ЗАСОБИ НАВЧАЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ: ЗНАЧЕННЯ, ОСОБЛИВОСТІ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ

Анотація. *Стаття присвячена висвітленню значення електронних засобів навчального призначення для підготовки здобувачів вищої освіти, їх класифікації. Зазначається, що електронні продукти такого типу дозволяють отримати багато переваг, які стосуються наочності навчального матеріалу, контролю навчальних досягнень студентів тощо. Розглядається класифікація електронних засобів навчального призначення за різними критеріям.*

Ключові слова: *електронні засоби навчального призначення, електронні підручники, українська мова і література, інформаційно-комунікаційні технології*

Bazeniuk A. Electronic Teaching Aids: Meaning, Features and Classification. *The article is devoted to highlighting the importance of electronic teaching aids for the preparation of higher education, their classification. It is noted that electronic products of this type allow you to get many benefits related to the clarity of educational material, control of student achievement and more. The classification of electronic teaching aids according to different criteria is considered.*

Key words: *electronic teaching aids, electronic textbooks, Ukrainian language and literature*

Сучасному суспільству необхідна якісна освіта, яка спроможна забезпечити зростання потреби споживача та виробника матеріальних і духовних благ. Сьогодні вже не викликає сумнів той факт, що перехід до інформаційного суспільства кардинально змінює положення освіти.

На думку багатьох вчених, упровадження комп'ютерних засобів у навчальний процес розширило теорію і методіку освіти шляхом застосування в навчальному процесі нових дидактичних засобів. Так, проблемам використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) з метою підвищення ефективності навчально-виховного процесу присвячено дослідження Н. Бойко та А. Байраківського, які зазначають, що

впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у навчальний процес сприяє повнішому оволодінню системою знань та вмінь, розвиває творчу спрямованість пізнавальної діяльності, допомагає формуванню відповідних професійних і особистісних якостей [1, с. 248].

Власний досвід та педагогічна практика показали, що застосування ІКТ дозволяє значно підвищити ефективність навчання для всіх форм організації навчального процесу, а саме: під час самостійної роботи студентів; на лекціях, лабораторних, практичних та семінарських заняттях. Як вважає О. Ісак, основними напрямками застосування ІКТ в освітньому процесі є: розробка методичних і дидактичних матеріалів; розробка програмно-педагогічних засобів; розробка web-сайтів навчального призначення; пошук навчальної інформації з використанням мережі Internet; математична обробка результатів педагогічного експерименту [5, с. 121].

У контексті застосування ІКТ для управління освітніми процесами та структурними підрозділами актуальним є застосування спеціалізованих інформаційних систем. Наприклад, інформаційна система з навчально-виховних практик дозволяє зібрати звітний матеріал про проходження виробничої, навчальної практик, забезпечити зворотній зв'язок між студентами та керівниками практики тощо [11, с. 194].

Взагалі, нинішній стан вищої та середньої освіти характеризується активною розробкою та впровадженням нових методик та форм навчання, як з використанням інформаційних технологій, так і без. Як зазначає П. Підкасистий, поряд із застосуванням нових методів навчання, заснованих на активних, самостійних формах придбання знань і роботі з інформацією, йде процес використання програмних засобів і систем навчального призначення для підтримки традиційних методів навчання [10, с. 197]. Це дозволяє зробити висновок, що ефективність застосування ІКТ у вищій освіті певним чином залежить від наявності відповідного обладнання (комп'ютерів, принтерів, локальної мережі тощо) та якісного програмного забезпечення навчального призначення та його методично-спланованого використання. Тільки у цьому разі зазначені технології дозволяють підвищити та вдосконалити навчальний процес вищої та середньої школи [7, с. 489].

Одним із таких видів програмного забезпечення є електронні засоби навчального призначення (ЕЗНП), що дозволяють узагальнити досвід викладання навчальних дисциплін на основі ІКТ. До них відносяться такі програмні засоби, в яких відображається деяка наочна область, в тій чи іншій мірі реалізується технологія її вивчення, забезпечуються умови для здійснення видів навчальної діяльності.

Застосування програмних засобів навчального призначення надає можливість виконувати значну кількість обчислень із великою швидкістю, зберігати, відтворювати різні об'єми даних, здійснювати адаптивне подання навчального матеріалу, підвищувати його наочність тощо. Проте, як зауважує В. Коткова, широко розповсюджена помилкова точка зору, яка відносить до комп'ютерних засобів навчання будь-які програмні засоби, які можуть використовуватись в навчальному процесі, тобто всі комп'ютерні засоби, що розглядаються як предмет вивчення або виступають в якості інструментів при розв'язанні певних задач. Необхідно зазначити, що середовища, які використовуються при навчанні, але мають інше значення і не реалізують педагогічні функції, не відносяться до комп'ютерних засобів [6, с. 165].

Важливою особливістю ЕЗНП є те, що вони забезпечують (за наявності відповідного апаратного та програмного забезпечення) заміну більшості інших засобів навчання. Звичайно, замінити викладача ЕЗНП не можуть, але дозволять підвищити ефективність аудиторних занять та зацікавленість студентів у засвоєнні нового матеріалу, певним чином знизити трудомісткість навчання та скоротити час викладача на підготовку до занять. Водночас, електронний пристрій може бути потужним помічником при виконанні рутинних робіт з контролю навчальних досягнень, формуванні навчальних завдань, збереженні та унаочненні навчального матеріалу.

Проведений аналіз Інтернет-джерел та науково-методичної літератури показав, що ЕЗНП мають багатозаровий характер. З одного боку, до них може бути застосована класифікація електронних видань. З іншого боку, їх можна класифікувати як вид навчальної літератури. Для класифікації ЕЗНП можна прийняти наступні критерії: цільове призначення; функціональну ознаку; характер представленої інформації; спосіб організації тексту; форму представлення навчального матеріалу; характер взаємодії користувача та програмного засобу, використання мережі Internet тощо.

Так, Є. Машбіц за основу класифікації ЕЗНП використав їх методичне призначення, а саме: навчальні програмні засоби для формування вмінь, розвитку навичок практичної або навчальної діяльності; електронні навчальні тренажери; контролюючі програмні засоби; інформаційно-пошукові програмні продукти, що дозволяють розвинути навички з узагальнення та систематизації інформації; імітаційні програмні засоби для вивчення функціональних та структурних особливостей певної наочної області; моделюючі програмні засоби; демонстраційні програмні засоби; ігрові програмні засоби, які забезпечують навчальний ефект; програмні засоби для розвитку уваги, пам'яті тощо [9, с. 27]:

В. Вембер програмні засоби навчального призначення розподіляє на: інформаційні (електронні підручники та довідники, електронні конспекти лекцій); засоби для практичних занять (задачники, практикуми); комп'ютерні моделі (тренажери, лабораторні роботи, ділові ігри); засоби для контролю та самоконтролю знань, умінь і навичок; навчальні (включають всі попередні види ППЗ) [2].

Слід зазначити, що перехід у навчанні до комп'ютерно-орієнтованих технологій, а саме їх створення, впровадження, використання, поєднання із традиційними формами навчання, є складною педагогічною проблемою. На сьогодні існує значна кількість електронних засобів навчального призначення, як комерційного, так і безкоштовного. На жаль, на платні програмні продукти у навчальних закладах часто не вистачає грошей, а більшість безкоштовних навчальних програм і ресурсів не задовольняють потреби навчально-виховного процесу [3, с. 52].

Особливість ЕЗНП полягає в тому, що він повинен акумулювати в собі, разом з комп'ютерною програмою, дидактичний досвід викладача, актуальність та правильність інформаційного наповнення по певній навчальній дисципліні, а також задовольняти вимогам освітнього стандарту та реалізовувати в той же час можливість його застосування як для самостійної роботи студента, так і в навчальному процесі [4, с. 4]. Тому проблема наявності якісної продукції навчального призначення потребує вирішення комплексу психолого-педагогічних, організаційних, навчально-методичних та матеріально-технічних проблем [8, с. 164].

Слід зазначити, що найчастіше електронні засоби навчального призначення розробляються для однієї навчальної дисципліни або сукупності суміжних дисциплін. Наприклад, для підготовки майбутніх учителів української мови і літератури існує декілька електронних підручників, які успішно використовуються у навчальному процесі, зокрема з історії української літератури, історії зарубіжної літератури та ін. Інформація про деякі з них подана у науково-популярному виданні кафедри української і зарубіжної літератури «100% успіху: життєві орієнтири» [12]. Окремі ЕЗНП розташовані на сайті університету, інші – представлені на оптичних дисках, проте всі вони доступні для користування під час аудиторних занять та самостійної роботи. Водночас, крім фахової підготовки здобувачі вищої освіти розвинути інформативні компетентності, які є необхідними для сучасного фахівця.

Отже, електронні засоби навчального призначення є сучасним програмним продуктом, що надає змогу краще опанувати навчальним матеріалом та розвинути інформативні компетентності.

Література

1. Байраківський А.І., Бойко Н.І. Особливості самостійної роботи студентів в умовах запровадження комп'ютерних технологій у навчальному процесі. *Матеріали III міжнародної науково-методичної конференції «Болонський процес: трансформація навчального процесу у технології навчання»*. К., 2006. С. 247–251.
2. Вембер В. Інформатизація освіти та проблеми впровадження педагогічних програмних засобів в навчальний процес. *Інформаційні технології і засоби навчання*. №3, 2007. URL : <https://core.ac.uk/download/pdf/19666764.pdf>.
3. Волинський В., Красовський О., Черноус О., Якушина Т. Конструювання і змістове наповнення електронних підручників. *Українська мова і література в школі*. 2011, №2. С. 52–54.
4. Гуржій А.М., Китайцев О.М. Стан та проблеми інформатизації освіти України. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2006. №8. 3–8.
5. Ісак О. Застосування нових інформаційних технологій в системі вищої освіти: переваги та недоліки. *Технологічна освіта: досвід, перспективи, проблеми*. 2010. №6. С. 118–130.
6. Коткова В.В. Філософсько-методологічні аспекти процесів інформатизації та комп'ютеризації освіти. *Інформаційні технології в освіті*: зб. наук. праць. 2010. Вип. 6. С. 163–168.
7. Лапінський В. Електронні засоби навчального призначення – світовий досвід й українська освіта. *Вища освіта України*. 2011. №3. С. 487–495.
8. Мартинюк М., Стеценко Н. Проблеми підготовки майбутніх учителів в умовах інформаційного суспільства. *Зб. наук. праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*. Умань: ПП Жовтневий, 2011. С. 163–169.
9. Машбиц Е. И. Психолого-педагогические проблемы компьютеризации обучения. М. : Педагогика, 1988. 192 с.
10. Педагогика / Под ред. П.И. Пидкасистого. М. : Педагогическое общество России, 1998. 640 с.
11. Шаров С.В., Філіпов І.К. Розробка інформаційної системи з навчально-виробничих практик. *Фізико-математична освіта: науковий журнал*. 2017. №3(13). С. 194–198.
12. Шарова Т.М., Землянська А.В., Шаров С.В. 100% успіху: життєві орієнтири. Мелітополь: ФОП Однорог Т.В., 2019. 168 с.